

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

LAW OF UKRAINE ON SOCIAL SECURITY OF THE EMPLOYEES OF THE PROSECUTOR'S OFFICE

Хвесьюк В.І.,

аспірант кафедри трудового права та права соціального забезпечення

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті досліджено сучасний стан нормативно-правового регулювання соціального забезпечення працівників органів прокуратури. Проведено аналіз вітчизняного законодавства та розглянуто перспективи його подальшого розвитку. Також особлива увага приділена новому Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року в питанні регулювання соціального забезпечення цієї категорії працівників.

Ключові слова: законодавство, соціальне забезпечення, соціальний захист, пенсійне забезпечення, спеціальний суб'єкт, прокурор, органи прокуратури.

В статье исследовано современное состояние нормативно-правового регулирования социального обеспечения работников органов прокуратуры. Проведен анализ отечественного законодательства и рассмотрены перспективы его дальнейшего развития. Также особое внимание уделено новому Закону Украины «О прокуратуре» от 14 октября 2014 года в вопросе регулирования социального обеспечения этой категории работников.

Ключевые слова: законодательство, социальное обеспечение, социальная защита, пенсионное обеспечение, специальный субъект, прокурор, органы прокуратуры.

This article explores the current state of legal regulation of social security of the prosecutors. The analysis of the national legislation and the prospects for its further development. Also, special attention is given to the new Law of Ukraine "On Prosecutor's Office" on October 14, 2014 in the matter of social security regulation of this category of workers.

Key words: legislation, social security, social security, pensions, special subject, prosecutor, public prosecutor's offices.

Постановка проблеми. Виникнення на пострадянському просторі нових незалежних держав, у тому числі і України, стало початком для зародження вітчизняного права соціального забезпечення, яке на сьогодні є досить молодою галуззю права, що перебуває в постійному розвитку. Право на соціальне забезпечення визнається міжнародною спільнотою як одне з основоположних прав кожної людини. Воно включає право на випадок безробіття, хвороби, інвалідності, втрати годувальника, при досягненні похилого віку, тобто при будь-якій втраті засобів до існування з обставин, які не залежать від людини.

Конституційний Суд України, розглянувши проблему, пов'язану з реалізацією права на соціальний захист, сформулював свою правову позицію, згідно з якою Основний Закон відокремив певні категорії громадян, які мають необхідність додаткових гарантій соціального захисту з боку держави. Стаття 17 Конституції України вказує, що це є громадяни, які перебувають на службі у військових формуваннях і правоохоронних органах держави, забезпечуючи суверенітет та її територіальну цілісність, економічну та інформаційну безпеку, а саме: у Збройних Силах України, органах Служби безпеки України, органах внутрішніх справ, органах прокуратури, органах охорони державного кордону України, податкової міліції, в Управлінні державної охорони України, Державній пожежній охорони тощо (Рішення Конституційного Суду України від 6 липня 1999 року № 8-рп/99 у справі щодо права на пільги та від 20

березня 2002 року № 5-рп/2002 у справі щодо пільг, компенсацій і гарантій) [4]. Необхідність додаткових гарантій соціальної захищеності цих категорій громадян як про час проходження служби, так і після її закінчення зумовлена перш за все тим, що служба в правоохоронних органах та військових формуваннях пов'язана з ризиком для життя та здоров'я, підвищеними вимогами до дисципліни, професійної придатності, фахових, фізичних, вольових та інших якостей. Окрім цього, до цієї категорії працівників в окремих випадках, які передбаченні Конституцією України, у законодавчому порядку запроваджено певні обмеження окремих конституційних прав і свобод.

Метою статті є дослідження вітчизняного законодавства про соціальне забезпечення працівників органів прокуратури, аналіз стану їх захищеності та подальшого розвитку соціального забезпечення прокурорів.

Стан дослідження. Дослідження науки соціального забезпечення на сьогодні не є новою. Беззаперечний вплив на її розвиток мали праці таких провідних вчених-правників України: В.М. Андрієва, Н.Б. Болотіної, В.С. Венедіктова, Т.А. Занфірової, М.І. Іншина, В.Л. Костюка, Л.І. Лазора, О.І. Процевського, С.М. Прилипка, Н.М. Хуторян, В.І. Щербини, О.М. Ярошенка та інших. Разом з тим існуюча проблема соціального забезпечення працівників прокуратури свідчить про доцільність продовження наукових розвідок у цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу. Стратегічна мета сучасної цивілізаційної держави полягає в провадженні ефективної соціальної політики, спрямованої на забезпечення належного матеріального становища її громадян. Розвиток держави є відображенням соціальної структури суспільства, а показником якісної соціальної політики є реалізація державних соціальних стандартів та гарантій, що вказують на політику держави загалом.

Сьогодні соціально-економічні тенденції розвитку України свідчать про кризові явища у сфері соціального забезпечення, що суперечить вступу України до Європейського союзу як рівноправного партнера. Програма економічних реформ України на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», що була оприлюднена Комітетом з економічних реформ при Президенті України 2 червня 2010 року, зазначила, що світова економічна криза не оминула Україну, болісно зачепивши майже всі галузі економіки. В умовах, коли джерела швидкого зростання до кризових років вичерпано, єдиний шлях виходу України на траєкторію сталого розвитку – це рішучі та всеосяжні реформи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності у світовому масштабі економіки, формування професійної та ефективного системи державного управління і зрештою – на підвищення добробуту українських громадян [5]. І хоча необхідність реформування соціальної сфери є офіційно проголошеним напрямом діяльності Української держави, проте залишаються невизначеними багато питань, без вирішення яких неможливо створити умови для дієвих соціальних реформ. Основоположною в цій частині нам видається проблема встановлення нових державних стандартів та гарантій як основи соціального забезпечення в Україні.

Питанням дослідження в праві соціального забезпечення правового регулювання державних соціальних стандартів та гарантій в Україні присвятили свої праці такі вітчизняні вчені, як В.М. Андріїв, С.М. Прилипко, О.В. Тищенко, О.М. Ярошенко та інші. Розвиток законодавства про соціальне забезпечення працівників прокуратури потребує глибокого вивчення, здійснення аналізу, та на основі цього – запровадження нових ідей та пропозицій щодо покращення стану соціального забезпечення відповідної категорії працівників.

Основоположну роль у законодавчому регулюванні соціального забезпечення працівників органів прокуратури мають норми Основного Закону, що мають пряму дію, та саме вони є основою для прийняття нормативно-правових актів. У нашому випадку це є нормативно-правові акти у сфері соціального забезпечення. Конституція України статтею 121 встановлює, що прокуратура України є єдиною системою, та зазначає основні функції, які покладені на працівників органів прокуратури, а саме: підтримання державного обвинувачення в суді; представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом; нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшуку-

ву діяльність, дізнання, досудове слідство; нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян; нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами [1].

Галузевий наказ Генерального прокурора України «Про організацію роботи з кадрами в органах прокуратури України» від 15 вересня 2014 року № 2 ГН вказується, що керівники усіх рівнів повинні постійно дбати про поліпшення умов праці, побуту і відпочинку працівників, приділяти увагу питанням їх матеріального і соціального захисту. Проявляти турботу до ветеранів органів прокуратури, їх сімей, родин працівників, які втратили працездатність, постраждали чи загинули при виконанні службових обов'язків, підтримувати з ними зв'язок, надавати допомогу у вирішенні соціально-побутових питань [3]. Тобто ми бачимо, що держава намагається повністю забезпечити належні умови для виконання трудових обов'язків як під час робочого процесу, так і в питаннях побуту чи часу відпочинку працівника прокуратури. Це стосується не тільки того проміжку часу, протягом якого вони проходять службу, але і після виходу на пенсію. Також увага приділяється членам родини при розв'язанні соціально-побутових проблем.

Найважливішу роль у системі законодавчих актів, які регулюють соціальний захист працівників органів прокуратури, є Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року [2]. Розділ IX цього закону регулює питання соціального та матеріально-побутового забезпечення прокурора та інших працівників органів прокуратури, а саме статті 81–86. Стаття 84 встановлює заходи соціального захисту працівників органів прокуратури, а саме в разі каліцтва чи інвалідності, що сталися у зв'язку з виконанням службових обов'язків, прокурор одержує компенсацію в розмірі від річної до п'ятирічної заробітної плати залежно від ступеня втрати працездатності, а в разі його загибелі із зазначеної причини сім'ї або утриманням загиблого виплачується одноразова допомога в розмірі десятирічної заробітної плати за останньою посадою, яка складається з посадового окладу та надбавки за класний чин. Порядком, умови компенсації та виплати одноразової допомоги визначаються Кабінетом Міністрів України; поховання прокурора, який загинув (помер) у зв'язку з виконанням службових обов'язків, або звільненого з посади, який помер внаслідок заподіяння тілесних ушкоджень або іншої шкоди здоров'ю, пов'язаних з виконанням службових обов'язків, здійснюється за рахунок коштів, що виділяються органам прокуратури в порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України. За сім'єю загиблого зберігається право на одержання житла на умовах і підставах, що існували на час загибелі прокурора; за пенсіонерами і членами їхніх сімей зберігаються гарантії соціаль-

ного захисту, передбачені цим Законом та іншими законодавчими актами. Пенсіонери і члени їхніх сімей, що проживають разом із ними, мають також право на безкоштовне медичне обслуговування в тих медичних закладах, в яких вони перебували на обліку до виходу на пенсію прокурора [2].

Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року регулює право на пенсійне забезпечення. За вислугу років незалежно від віку за наявності на день звернення вислуги років не менше: 1) по 30 вересня 2011 року – 20 років, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів не менше 10 років; 2) з 1 жовтня 2011 року по 30 вересня 2012 року – 20 років 6 місяців, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів не менше 10 років 6 місяців; 3) з 1 жовтня 2012 року по 30 вересня 2013 року – 21 рік, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів не менше 11 років; 4) з 1 жовтня 2013 року по 30 вересня 2014 року – 21 рік 6 місяців, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів не менше 11 років 6 місяців; 5) з 1 жовтня 2014 року по 30 вересня 2015 року – 22 роки, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів не менше 12 років; 6) з 1 жовтня 2015 року по 30 вересня 2016 року – 22 роки 6 місяців, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів не менше 12 років 6 місяців; 7) з 1 жовтня 2016 року по 30 вересня 2017 року – 23 роки, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів не менше 13 років; 8) з 1 жовтня 2017 року по 30 вересня 2018 року – 23 роки 6 місяців, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів не менше 13 років 6 місяців; 9) з 1 жовтня 2018 року по 30 вересня 2019 року – 24 роки, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів не менше 14 років; 10) з 1 жовтня 2019 року по 30 вересня 2020 року – 24 роки 6 місяців, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів не менше 14 років 6 місяців; 11) з 1 жовтня 2020 року і пізніше – 25 років, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів не менше 15 років. Прийняття нового Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року [2] ніяк не покращило становище пенсійного забезпечення працівників органів прокуратури, адже вислуга років для отримання пенсії була збільшена на п'ять років, а стаж на посаді прокурора – з десяти до п'ятнадцяти років.

Що стосується самих пенсій, то вони призначаються в розмірі 70% від суми їхньої місячної (чинної) заробітної плати, до якої включаються всі види оплати праці, з якої було сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а до 1 січня 2011 року – страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування одержуваної перед місяцем звернення за призначенням пенсії. Важливо зазначити, що в попередній редакції цього ж закону розмір пенсії був на 10% вищий, що в котрий раз вказує на погіршення ситуації пенсійного забезпечення прокурорських працівників.

У випадку коли особа, що працює в органах прокуратури, не має вказаної вислуги років, для них передбачені в пункті 5 статті 86 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року [2] відповідні норми пенсійного забезпечення. При наявності

необхідного стажу роботи на посадах прокурорів та слідчих прокуратури, а також страхового стажу, необхідного для призначення пенсії за віком у мінімальному розмірі, передбаченого абзацом першим статті 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», після досягнення чоловіками 57-ми років, а жінками віку, що на п'ять років менше, ніж пенсійний вік, установлений статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», пенсія призначається в розмірі, пропорційному кількості повних років роботи на прокурорських посадах, з розрахунку 70% місячного заробітку за відповідну вислугу років. Крім цього, передбачене зниження віку для жінок застосовується також до завершення періоду підвищення віку виходу на пенсію до 1 січня 2022 року. До досягнення вищезазначеного віку право на пенсію за віком мають чоловіки 1960 року народження і старші після досягнення ними такого віку: 55 років – які народилися по 31 грудня 1957 р.; 55 років 6 місяців – які народилися з 1 січня 1958 року по 31 грудня 1959 року; 56 років – які народилися з 1 січня 1959 року по 31 грудня 1959 року; 56 років 6 місяців – які народилися з 1 січня 1960 року по 31 грудня 1960 року [2]. І знову спостерігається зменшення розміру пенсії на 10% порівняно з попереднім законом, який регулював це питання.

Необхідно зазначити, що система законодавчого регулювання соціального захисту працівників органів прокуратури не обмежується тільки Законом України «Про прокуратуру», адже практично кожен закон прямим або не прямим впливом деталізує, регулює відносини та стосується діяльності, що здійснюється органами прокуратури. До таких законів також слід віднести: Закон України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року (останні зміни від 26 жовтня 2014 року), Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року (останні зміни від 26 жовтня 2014 року), Закон України «Про оплату праці» від 24 березня 1995 року (останні зміни від 26 жовтня 2014 року), Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 18 січня 2001 року, Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року, Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» від 16 грудня 1993 року, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року, також кодифіковані нормативні акти, а саме Кримінальний кодекс України, Кримінально-процесуальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кодекс законів про працю України тощо. Але як показує практика, процес становлення права соціального забезпечення є досить складним.

Висновки. Аналізуючи законодавство України, яке здійснює регулювання соціального забезпечення такої особливої категорії державних службовців, як працівники органів прокуратури, важливо зазначити, що на цьому етапі з прийняттям нового Закону

України «Про прокуратуру» 14 жовтня 2014 року значно знизився розмір пенсії у порівнянні з попередньою редакцією вказаного закону та негативно відобразився на загальній картині пенсійного забезпечення, адже робота в органах прокуратури має особливий характер, пов'язаний з підвищенням професійних ризиків, небезпекою виконання програми своїх професійних обов'язків та, як наслідок, нестабільність в емоційному напруженні на робочому місці. Тому досить важливим моментом є належне реформування як пенсійного законодавства, так і

законодавства про соціальне забезпечення в цілому, питання належного фінансування з боку держави для гідних умов життя прокурорських працівників. Також необхідним є суттєве поглиблення досліджень проблематики нормативно-правового регулювання праці працівників прокуратури. На цей момент фактично відсутня монографічність досліджень щодо аналізу змісту та дієвості службово-трудових відносин, що значно гальмують створення науково-методологічного підґрунтя для розвитку й удосконалення відповідної нормативно-правової бази.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України (із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/page3>.
2. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014, № 789 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
3. Про організацію роботи з кадрами в органах прокуратури України : Наказ ГПУ від 15 вересня 2014 р. № 2гн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&_t=rec&id=94102.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 29, 36, частини другої статті 56, частини другої статті 62, частини першої статті 66, пунктів 7, 9, 12, 13, 14, 23, 29, 30, 39, 41, 43, 44, 45, 46 статті 71, статей 98, 101, 103, 111 Закону України «Про Державний бюджет України на 2007 рік» (справа про соціальні гарантії громадян) // Конституційний Суд // Рішення від 09.07.2007 № 6-рп/2007.
5. Програма економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» : Оприлюднена Комітетом з економічних реформ при Президентові України 02.06.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1>.